

**ELEKTRONIKUS
MELLÉKLET**

XXV. ÉVFOLYAM 2009

**A SZAKKÉPZŐ ISKOLÁK IGAZGATÓINAK
XIV. ORSZÁGOS FÓRUMA
SEKCIÓ ÜLÉSEINEK ELŐADÁSAI**

**SZENES GYÖRGY:
KÖZOKTATÁS ÉS SZAKKÉPZÉS**

Szakképzési 4 szemle

VOCATIONAL TRAINING REVIEW ■ RUNDschau DER BERUFSBILDUNG

KÖZOKTATÁS ÉS SZAKKÉPZÉS

Horn György után én a „Zöld könyv” egy másik olvasatáról beszélek kifejezetten a szakképzés szemszögéből. Nagyon röviden szeretném elmondani azokat a lényeges dolgokat, amelyeket én fontosnak tartok, részben a „Zöld könyv”, részben a szakképzés viszonylag rövidtávú, öt-tíz éven belüli megújítása kapcsán. Ez a könyv komoly háttér-tanulmányok alapján készült, így az elemzések, a felmérések, a kutatások nagyon korrektek. A megállapításokkal jobbra egyetértek, a terápiában látom én a problémát. A szerzők által felvetett problémák a valós helyzetet tükrözik, mint például a mi szűkebb területünket érintő, a lemorzsolódást és a szakképzést érintő – Liskó Ilona által jegyzett – fejezet, illetve a komprehenzivitás kérdése. Az egy évtizedes kutatás alapján azt kell mondanom, hogy a számok teljesen korrektek, azzal, hogy milyen módon lehet ezt az egész kérdést kezelni, azzal már számos problémám van.

Az első kérdés, hogy meddig tartssuk együtt a gyerekeket. Ezt Horn Gyuri már emlegette a komprehenzivitással kapcsolatban. Nevezetesen, hogy miként jelenjen ez meg a hazai közoktatás rendszerében. Akarjuk-e az iskolastruktúra átalakítását, vagy csak piszkálgatunk benne valamit, és aztán a szakképzésre hárítjuk a számtalan gondot. Mert a gondok többsége, a szakiskolásoknak jelentkezik – ezt ma már többször is hallottuk –, akik gyakorlatilag funkcionális analfabéták. A nagy kérdés az, hogy ezt hol kell orvosolni? Megjelenik ez a probléma tizenöt éveseknél is a PISA felmérések eredményeiben, de nem ott keletkezett, hanem az alapképzésben, az általános iskolában.

E gond orvoslását nem lehet a szakképzésre, a szakiskolára tolni. Igaz, hogy itt is kell kezdeni vele valamit, de a problémát a gyökereinél kellene megoldani az általános iskolában. Sokan emlékeznek a Gázsó Ferenc által kormányzati szinten is kezdeményezett, '85-re datálható intézkedésekre, amik az oktatási törvényben is megjelentek. A számos iskolakísérletre és a többféle kifarolásra ebből az egységes, jó vagy rossz, de egységes általános iskolából. Mára az általános iskola szegregál, az értelmiségi szülők kivesszik innen a gyermekeiket. Azok, akiknek meg van erre a lehetőségük. Kilépnek 10, illetve 12 éves korban, és mára a nyolc osztályos egységes általános iskola alig-alig létezik, mert a gyerekek egy jelentős része már nem oda jár tanulni. Az alapképzést

követően három iskolatípus között folytatódik szelekció, ahol abszolút a maradék elvén jut tanuló a szakiskolákba.

A mai helyzetből – ameddig mindebben nincs oktatáspolitikai döntés és változtatás rendszerszinten – nagyon nehéz kilábalni. Legfeljebb csak gyors tűzoltó munkát lehet és kell elvégezni, mert azt látjuk, hogy ami van, az nem tartható tovább, valamit muszáj csinálni.

Ha a rendszerről gondolkodunk – ahogy ezt Horn Gyuri elkezdte – akkor arról lehet vitát nyitni arról, hogy meddig tartson a komprehenzivitás. Akkor fel lehet vázolni egy iskolarendszert, egy iskolaszervezetet. Közben meg azt is meg lehetne nézni, hogy mi dívik ma Európában. Az, hogy nem nyolc osztály, az teljesen biztos. Jellemző a kilenc osztály – ezt Farkas Péter több összehasonlító tanulmánya is szépen mutatta –, ami eléggé jól körülhatárolható, de ott van mellette még a tíz osztályos lehetőség is. Ám akkor ez legyen mindenkinek! Akkor nem arról szól a történet, hogy egy néhány iskola kimazsoláztatja a javát, és a többinek marad az ocsú. Akkor legyen következetes ebben az oktatáspolitikában. Idáig még egyetlen kormányzat sem merte kimondani azt, hogy kilenc-, vagy tízosztályos általános iskola legyen Magyarországon, és utána nézzük meg, hogy erre hogyan lehet ráépíteni egy több irányú iskolarendszert. Erről most azért nem szeretnék többet beszélni, mert ennek nincs nagy realitása a következő években. Aminek van realitása, és amit meg is kell tennünk, azt szeretném elmondani.

A gimnáziumról nincs nagyon mit mondanom. Ez az iskolatípus már évszázados hagyományokkal rendelkezik, és az értelmiségi utánpótlás egyik legjelentősebb bázisa. Szakképzésre erről a területről alig-alig mennek, legfeljebb akik eltévedtek. Szakmai identitással rendelkező és a munkaerőpiacon használható szakembereket alig lehet várni ebből a körből.

Ahonnán viszont igen, az a szakközépiszkola. A szakközépiszkolai rendszer – hosszú kínlódás után – úgy gondolom, hogy viszonylagos nyugvópontra jutott. Úgy gondolom, hogy hosszabb távon is működni fog a moduláris építkezéssel, a beszámíthatósággal, a szakmacsoportos alapozással, az érettségivel és az azt követő lerövidített szakképzési időszakokkal. Az új OKJ által megteremtett lehetőségeken belül ez normálisan működhet addig, ameddig ki nem alakul egy egységesebb iskola. Ezért aztán az a fajta elképzelés, amely a „Zöld könyv”-ben van, hogy meg kell szüntetni ezt az iskolát, az szerintem nagy tévedés, hiszen a gyerekek és a szülők pálya-, illetve iskolaválasztását vizsgálva azt látjuk, hogy a gyerekek nagyobbik része még ma is szakközépiszkolákban tanul tovább.

Itt, ebben a körben az nem új adat, hogy a tanulók mintegy kétharmada szakképző iskolába, szakközépbe és szakiskolába jár jelenleg is. Ebből a kétharmadból a teljes populáció körülbelül huszonöt százaléka a szakiskolás. Közben pedig azt olvasom a javaslatok között, hogy a szakközépiszkolát meg kell szüntetni. Ezt akkor sem tudom elképzelni, ha lesz is egy egységes, komprehenzív alapképző iskola. Én nem hiszem, hogy 18 éves korig együtt lehetne tartani mindenkit. Ezért a megszüntetés egy teljesen hibás elképzelés. A kilenc vagy tíz lezárt osztály után is meg kell találni azokat az utakat, amelyeken a különböző érdekek mentén a szülő, mint megrendelő – mert abban teljes

egészsében egyet értek Gyurival, hogy ebben meg van a szülők felelőssége is – sokkal jobban tudja artikulálni a saját, illetve a gyermekei érdekeit. Egyértelmű tehát, hogy szükséges az egységes iskolarendszer, de én azt mondom, hogy ma még csak a nyolc osztályig, mert ilyen a mai iskolarendszerünk. Ezt követően különböző utakat fel kell kínálni a szülőknek és a gyerekeknek.

A szakközépiskola hosszútávon is egy életképes iskolatípus. Az eredményeit lehet kritizálni, de az úgynevezett egységes érettségivel – amelyik a gimnázium és a szakközépiskola számára egységes követelmények alapján zárja le a középszintet – úgy vélem, hogy a helyére került. A szakmacsoportos alapozás is jól kapcsolódik hozzá, amit ebben a keretben nyugodtan végig lehet csinálni.

A csődtömeg a szakiskola. Ebben a kérdésben nincs időnk tovább várni, ezért üdvözlöm nagyon azt a képviselői módosító indítványt, amely teret nyit a változtatás irányában. Meggyőződésem, hogy ez mind a szülő, mind a gyermek érdekeit egyaránt képviseli. Hiszen mit mutatnak az anyagok, közöttük Liskó Ilonáé is, a lemorzsolódások tekintetében? A gyerekeknek harminc százaléka, de inkább közelebb a negyvenhez, lemorzsolódik a kilenc-tizedik osztályban. Tessék megmondani, hogy miért! Mert nem azt kapja, amit szeretne. Az a gyerek, aki a – még mindig egy kissé félreértelmezett, de egyértelműen a tíz osztályos általános képzés irányát mutató – szakiskola kilencedik vagy tizedik osztályába jár, az már a hatodikot sem akarta elvégezni ezzel a tananyaggal. Most pedig lebutított gimnáziumi, szakközépiszkolai tananyagot tanítunk nekik. Ezeknek a gyerekeknek ez teljesen lehetetlen, mert olyan követelményeket állítunk eléjük, amit ők már négy évvel ezelőtt sem akartak teljesíteni. Ebből a helyzetből ki kell törni valamilyen módon, és mára a kormányzati törekvések is eljutottak ideig. A szakközépiszkolában teljes egészében, hiszen ott már a képzés gyakorlatiasabb és a finanszírozás is ezt segíti. Most már a kilenc-tizenkettedik osztályban ha nem is a teljes normatívát, de valamit mégiscsak ad úgy, hogy beszámítják a szakközépiszkolába a kilencedik-tizenkettedik évfolyamot.

Közben ott állunk a szakiskolával és nem tudunk mit kezdeni vele. Ezeknek a gyerekeknek – ahogy szoktam mondani – több van a kezében mint a fejében. Ha ő akar valamit, akkor ő manuálisan szeretne valamit, nem a jelenlegi matematikát és irodalmat szeretné tanulni. Nem is tudja tanulni, mert már rég elvesztette a fonalat a hatodik osztályban, tehát ő egy más fajta közismereti tananyagot tudna elsajátítani. Olyan projekteket kell csinálni, ahol közös a közismereti és szakmai alapozás, illetve a szövegértés és a matematika, és utána jöhet az, hogy megcsinálom a dolgokat. Meggyőződésem, hogy ha megváltoztatjuk a mai 9-10. osztályt, akkor itt is sikerélményhez juttathatjuk a gyerekeket. A lemorzsolódást garantáltan le lehet csökkenteni egy-két év alatt egy ilyen típusú iskolaszervezéssel. Természetesen némileg meg kell növelni a szakmai alapozás órakeretét. Ha emlékeim nem csalnak, akkor a törvénymódosítás utolsó olvasatában úgy láttam, hogy ötven százalék erejéig lenne lehetőség a szakmai alapozás elméleti és gyakorlati folytatására. Aminek természetesen része lenne egy olyan szakmai matematika, egy olyan szakmai szövegértés, amely segíti például a kőműves tanulót abban,

.....

hogy kiszámítsa a szükséges burkolóanyag mennyiségét. Ne csak egy egyszerű területszámítást végezzen, hanem azt számítsa ki, hogy hány négyzetméter burkolóanyagot kell megvennie akkor, amikor egy munkát elvállal. Úgy látom, hogy ez a jó irány rövidtávon. Javulni fog a gyerekek szövegértése, ha ilyen típusú feladatokat adunk, javulni fog náluk a matematika használata, és a gyakorlatban is sikerélményhez fognak jutni, mert ők azért mégiscsak ezt szeretnék inkább csinálni.

Ezt az iskolatípust zsákutca-mentessé kell tenni, nyitottá abba az irányba is, hogy később ezek a gyerekek – valamilyen időbeszámítással – az érettségit is megcélozhassák. Egy moduláris, átjárható, átlátható szakképzési rendszer kialakításának irányába kell elmozdulnunk. Az igazi kérdés az, hogy ez-e a végső megoldás, vagy az, amit a komprehenzív iskola képviselői gondolnak? Ők úgy gondolják, amit én teljes egészében tagadok, hogy ezt az egész folyamatot egyben lehet tartani az érettségi vizsgáig. Én nem ismerek ilyen európai tapasztalatot, mert igaz, hogy vannak komprehenzív jellegű iskolák, de nem az érettségiig. A *Zöld könyv*vel ellentétben meggyőződésem, hogy – nem hosszú távú célként, hanem már tegnapelőttől, de legalább 2010-től – a szakközépiszkola változatlanul hagyásával és a szakiskola ilyen nyitásával induljunk el. Az, hogy eljutunk-e egy igazi és teljes esélyegyenlőséget teremtő iskolarendszerig a következő tíz esztendőben, az az oktatáspolitikai felelőssége. Ennyit akartam elmondani ebben a témában, köszönöm szépen a figyelmüket!